

ATT BEARBETA SIN HISTORIA
Sverker Oredsson

FÖRINTELSEN OCH VÅRT SAMHÄLLE
Debórah Dwork

DUBBELT KRISTET BUDSKAP
Jesper Svartvik

ANTISEMITISM PÅ LEDARSIDOR
Anders Carlberg

NÄR DET POLITISKA HATET BLIR LEGITIMT
Henrik Bachner

NALIN PEKGUL OM ISLAMISK ANTISEMITISM
John Gradowski

” ISRAELKRITIKER” REKOMMENDERAR ANTIJUDISK BOK

JUDEHAT PÅ DN: S FAMILJESIDA

Att bearbeta sin historia
AV SVERKER OREDSSON

Våren 2005 uppmärksammas åter slutet av Andra världskriget. 60 år har gått sedan dess, och antalet personer som har klara minnen från kriget och krigsslutet minskar snabbt. Positivt är att Förintelsen fått en egen minnesdag, den 27 januari, och att genomslaget för dagen internationellt har blivit stort.

Det är också positivt att det under de senaste åren skett nationella uppvaknanden, så att i olika länder både historiker och politiker kritiskt har granskat vilken roll det egna landet spelade under Europas nazitid. Det var givetvis inte så att ondskan enbart var koncentrerad till Tyskland. Medhjälpare fanns i andra länder, och så fanns de som inte gjorde något, bland annat lät bli att öppna landets gränser för flyktingar. Detta är en anklagelse som drabbar Sverige i utvecklingen fram till 1942.

Vår statsminister, Göran Persson, har med den stora internationella konferensen i Stockholm år 2000 bidragit till en ny syn på Förintelsen. Sverige har bearbetat sin historia på ett annat sätt än tidigare, och det står klart att vad som skedde under nazitiden är en viktig del av det europeiska arvet. Vi som lever nu är ansvariga för att dessa ogärningar inte glöms.

Inte minst vi i SKMA vet att antisemitism fortfarande existerar. Nationaldemokratiska partiet i delstaten Sachsen marscherade ut från parlamentet när där hölls en tyst minut för Förintelsens offer. I Ryssland har 13 500 invånare, inklusive 20 Dumamedlemmar, ingått med en skrivelse om förbud mot judiska organisationer. I Sverige är de nödvändiga säkerhetsarrangemangen för synagogor och judiska lokaler en skam för det svenska samhället.

I min nära omgivning är det en glädje att ett judiskt center har öppnats i Lund med en mycket aktiv mötesverksamhet. Min namne Sverker Zadig är ordförande för centret.

Detta är sista ledaren som jag skriver för Nyhetsbrevet, och jag tillåter mig därför att vara lite personlig. Ungefär samtidigt som jag lämnar ordförandeskapet i SKMA efter en intressant period, reser jag till Israel, där det viktigaste målet är att besöka kibbutzen Gvat nära Haifa. Där arbetade jag som ung volontär med äppleplockning 1960 och där var jag något äldre engagerad i bomullsfälten tillsammans med en dotter 1980. Det är mycket roligt att ha bevarat kontakten med människor på kibbutzen och nu få återse dem 45 år senare.

Därför är det klart att jag känner varmt för landet Israel och människorna där. Lika klart är att jag finner SKMA:s verksamhet mycket angelägen, så länge antisemitism existerar i vårt land.

Shalom!

Sverker Oredsson

Ny ordförande

Torsdagen den 14 april 2005 valdes docent **Jesper Svartvik** till ny ordförande för Svenska Kommittén Mot Antisemitism. Efter studier i Lund och Jerusalem disputerade Svartvik i bibelvetenskap år 2000. Sedan dess har han forskat och undervisat vid Centrum för teologi och religionsvetenskap vid Lunds universitet.

Alltsedan han för första gången studerade i Jerusalem 1990 har han på olika sätt verkat för att motarbeta antisemitism i samhälle, kyrka och akademi. På uppdrag av Vetenskapsrådet skriver han för närvarande en bok som bland annat behandlar de antijudiska tendenserna och traditionerna i kristendomen, framför allt under 1930- och 1940-talen. Boken beräknas utkomma våren 2006. Tidigare har han skrivit böcker om såväl ett apokryft evangelium (*Thomasevangeliet*, Arcus 2002, andra upplagan 2004) som mötet mellan judisk och kristen texttolkning (*Skriftens ansikten: Konsten att läsa mellan raderna*, Arcus 2001) och textutläggning (*Ordet*, Verbum 2004). Tillsammans med Göran Larsson, internationellt erkänd för sina insatser för förbättrade judisk-kristna relationer, är han redaktör för serien *Skrifter om judisk och kristen tro och tradition*, i vilken en nyutgåva av Zvi Kolitz' text *Jossel Rakovers samtal med Gud* (Arcus 2005) har utgivits. Jämte Werner G. Jeanrond är han redaktör för *Svensk teologisk kvartalskrift*. Svartvik är även präst i Svenska kyrkan och medlem av Kyrkomötets läronämnd. Mer information finns på hans hemsida: www.teol.lu.se/nt/forskning/svartvik.html.

Förintelsen och vårt samhälle

AV DEBÓRAH DWORK

Föredrag av Debórah Dwork baserat på hennes arbete tillsammans med medförfattaren, Robert Jan van Pelt

Förintelsen väcker fundamentala frågor om civilisationens bräcklighet och om nödvändigheten av att med vaksamhet skydda de mänskliga rättigheterna. Men den väcker även andra frågor; vad innebär teknologiska framgångar när de leder till uppbyggandet av gaskammare? Hur fungerar ett samhälle som tillåter att grannar deporteras? Var Förintelsen en logisk konsekvens av den moderna utvecklingen, eller visar den på ett samhälles

upplösning, ett brott som delar tiden i "före och efter Auschwitz"?

Jag skulle vilja ägna en stund åt att diskutera frågan om utveckling och upplösning, därför att detta har betydelse för undervisning och forskning. Hur ser vi på Förintelsen: som en logisk följd eller som en genomgripande upplösning av samhället? Många framstående filosofer, teologer och historiker har betonat det uppenbara sambandet mellan vår värld och Auschwitz. Ni känner kanske till den fantastiska filmen "Natt och dimma" (1955) av Alain Resnais och Jean Cayrol. "Uppförandet av ett koncentrationsläger, går till på samma sätt som när en sporthall eller ett stort hotell byggs," förklarar berättaren. "Man behöver byggmästare, kostnads kalkyler och olika anbud. Och utan tvekan en muta eller två." Med andra ord, en helt normal procedur.

Sedan har vi de som hävdar det motsatta: Förintelsen visar ett samhälle i fullständig upplösning. Theodor Adorno menade "att skriva poesi efter Auschwitz är omänskligt". Jürgen Habermas anser att Förintelsen har förändrat världen därför att den har slagit sönder den fundamentala solidariteten mellan människor och Elie Wiesel säger, "efter Auschwitz tar allt oss tillbaka till Auschwitz".

Jag skulle vilja föreslå ett alternativ till dessa två motsatta synsätt. Min forskning tillsammans med min medförfattare Robert Jan van Pelt föreslår att Förintelsen innebär både avbrott och kontinuitet. Om dödsapparaten i Auschwitz är extraordinär, så är vid närmare betraktande de olika ritningarna, de ekonomiska kalkylerna, kopiorna och arbets-instruktionerna för uppbyggandet av krematorierna helt vanliga. Och om varje enskild person som befann sig i händelsernas centrum var helt ordinär, så är de dagliga dilemman denna person stod inför extraordinära.

Vad betyder detta för undervisningen i klassrummet? Enligt min mening, skulle vi ha större möjlighet att få djupare kunskap om Förintelsen om vi ställde frågor kring Förintelsen i relation till dåtid och nutid. Om dåtid representerar endast det som hände i det förgångna, säger det inget om nutiden eller framtiden. Och om det förgångna är identiskt med nutiden och framtiden, saknar det både sammanhang och specifik betydelse.

Att studera Förintelsen i förhållande till då och nu innebär att ställa frågan: kan jag se mig själv i den historiska situation som de som deltog i Förintelsen var, som förövare, åskådare eller offer? Man måste också fråga sig om Förintelsens historia är användbar när vi försöker navigera i den värld vi lever i nu.

Det första problemet: Innan vi talar om "dåtid" och "nutid" i relation till Förintelsen måste vi fråga oss: Vad vet vi om Förintelsen? Och hur har vi fått denna kunskap? År 2005 är vi alla, förutom de som överlevt Förintelsen, separerade från den likt två stränder som skiljs åt av ett vattendrag. Förintelsen pågår inte nu, utan är en händelse i det förgångna.

Först vill jag tala om hur vi beskriver landskapet på denna andra strand, som vi känner som "det förgångna". Sedan kommer jag att ta upp några punkter som kan utgöra fundamentet till en bro mellan det förgångna och nutiden.

Jag brukar fråga mina studenter: Vad vet vi (vem, vad, när, var och varför)? Vad säger källorna? Och hur vet vi det? Genom vilka källor (officiella dokument, privata dagböcker, muntliga vittnesmål)? När det gäller Förintelsen spelar källorna stor roll eftersom förövarna ansträngde sig för att sopa igen spåren efter sig. De av er som mött förintelse-förnekare, vet hur viktigt detta är. Tyskarna gick systematiskt tillväga för att lämna så lite som möjligt efter sig och de förstörde alla dokument så snart det var möjligt. När de slutligen stängde Operation Reinhard-lägren i slutet av 1943 och upphörde med det systematiska dödandet av nyanlända fångar till Auschwitz ett år senare, monterade de ned gaskamrarna, sprängde krematorierna (i Auschwitz) och brände arkiven.

Detta innebär stora problem för studenterna. De måste, vid studiet av Förintelsen, lita till ögonvittnen i högre grad än vad de blivit tränade att göra, och mer än vad de känner sig bekväma med. Genom detta studium av vittnesmål, kommer alla frågor upp om felaktiga

iakttagelser och svårigheter att minnas. Och som ni vet, utnyttjar förnekarna detta. Så: Holocaustforskare tampas med frågan ”hur vet vi, vad vi vet?”

De brottas också med frågan ”vad vet vi”? Under decennier beskrevs och analyserades Förintelsen helt avskuren från sina historiska rötter och sitt sammanhang. Under 60-talet kan man säga att Förintelsen omnämndes som bieffekt av Andra Världskrigets historiska förlopp. Idag talar man om Andra Världskriget i relation till Förintelsens historia. Många som är involverade i ”Holocaust Education” vet inte mycket om den historiska utveckling och de politiska kriser som gjorde Förintelsen möjlig.

Både forskare och lärare har en tendens att betrakta den nazistiska eran som ett digitalur, en blinkande klocka utan vare sig förfluten tid eller framtid. Jag uppmanar mina studenter att ta ett steg tillbaka och vidga perspektivet, se på Europas traumatiska erfarenhet av massdöd under Första Världskriget och på den politiska, sociala och ekonomiska instabilitet som påverkade samhället långt efter att detta krig var slut.

Jag ber dem studera den dödliga utveckling den nazistiska antisemitismen fick i relation till den nazistiska politiken vad gäller handikappade, eller hur man såg på så kallade ”mindre värda” folk som polacker eller ryssar. Och jag kräver att de studerar Förintelsen i varje land utifrån den specifika ockupations-regim som fanns där.

När jag började undervisa om Förintelsen fann jag snart att trots att det fanns mycket litteratur om många olika aspekter av Förintelsen, fanns inget arbete som placerade Förintelsen i en historisk kontext och i en sammanhängande berättelse som fokuserade på alla inblandade aspekter. Detta ville jag och min medförfattare åstadkomma i boken *Holocaust: A History*. Vi försökte till exempel se Förintelsen som en del av den ickejudiska befolkningens upplevelse av den tyska ockupationen. Den lokala befolkningens erfarenheter av ockupationen måste vara betydelsefull. Vi tittade därför på hur de olika ockupationsregimerna gav den lokala befolkningen möjlighet att reagera på det folkmord som försiggick utanför deras fönster. Vi ville överbrygga gapet mellan de två historierna: mellan förövare och offer; mellan den nazistiska viljan att driva igenom ”den slutliga lösningen” och judarnas reaktioner. Inte: dödsmaskinen och judarna, utan dessa två i relation till varandra. Slutligen tonade också frågan om räddningsaktioner upp sig: bristen på internationella räddningsaktioner och de lyckade individuella insatserna. Andra kan tycka att räddningsaktioner är marginella och betydelselösa. Vi ser det inte så. Vi försökte förstå dessa aktioner i ett vidare historiskt perspektiv av krig och den förestående Förintelsen.

Detta tar mig direkt till nästa punkt: hur man kan skapa en relation mellan nutiden och det förflutna. Här studerar man de val som människor gjorde under Förintelsen. Vilka alternativ fanns? Här finns kärnan i det jag ser som historia.

Jag är fascinerad av att rekonstruera och återuppleva de val människor gjort i det förgångna. Under min uppväxt bodde jag i Italien, så det kanske inte är underligt att den italienske filosofen Benedetto Croce arbete ligger mig varmt om hjärtat. Han hävdade (för ungefär 80 år sedan) att människor genom historien sett framtiden som agerandets tid, det förflutna som en sfär att sitta till doms över, och nuet som avgörandets tid. Croce förstod mycket väl att historiska situationer är beroende av specifika förhållanden relaterade till tid och rum. Men han förstod också – och det är därför jag fascineras av hans arbete – att medan det skedde, har varje historisk händelse en osäker framtid; i horisonten ligger dess verkliga betydelse. Med andra ord, varje moment innebär ett ansvar, ett beslut.

Utifrån detta perspektiv är vi inte annorlunda idag än andra generationer har varit, inklusive de som stod inför Förintelsen för 65 år sedan. De är som vi och vi liknar dem, det är vår plikt att utveckla vår historiska fantasi – och den hos våra studenter – så att vi kan förstå den situation som människor befann sig i och så att vi kan dra lärdom av deras erfarenheter när vi tar egna beslut. Man behöver inte göra om samma misstag två gånger. De allra flesta gör det, men det är inte nödvändigt. Eller, som jag säger till mina studenter; om livet var en

teaterrepetition, skulle vi alla satsa ordentligt när vi stod på scenen inför den riktiga föreställningen.

Livet är inte en teater. Men vi kan låta historien vara en scen. Regius historieprofessor Hugh Trevor-Roper resonerade på samma sätt (som Croce – inte som jag). Historiker skall se på historien som en tid man har framför sig, hävdade han. Historikern måste ”visa det förgångnas osäkra moment, ta fram dem i ljuset, om bara för en sekund, öppna dörrarna som verkligheten har stängt”. Det kräver, medgav han, ”att man låter fantasin spela”. Men det är en nödvändig ansträngning om vi skall betrakta historien som verklighet. Denna typ av ”öppen historia” som Croce och Trevor-Roper föreslår, gör att historikerna fokuserar på beslut och val. Alla som var inblandade i Förintelsen stod inför olika val. Det är sant att de flesta förövre och offer stod inför val som var överväldigande och för oss omöjliga att sätta oss in i (men inte moraliskt jämförbara). Men det fanns också människor med helt andra valmöjligheter. Miljoner ickejudar, som inte var medlemmar i Gestapo, vakter i lägren eller soldater i den tyska armén, valde att samarbeta med nazisterna och delta i förföljelse och dödande, eller stå vid sidan om och se på utan att göra någonting. Hundratusentals valde att hjälpa och rädda judar, med risk för sitt eget liv.

Låt oss återgå till bron mellan det förgångna och nutiden: genom ”räddarna”, kommer den avlägsna stranden att skjuta ut i strömmen som delar de två och komma närmare den strand vi lever på. Marion van Binsbergen, min kollega vid Centret för Holocaust och Genocide Studies (Clark University) är ett exempel på detta. Marion och jag undervisar gemensamt på flera olika kurser. Jag representerar den ”analytiska historikern”, hon, en räddare under Förintelsen ”en deltagare i historien”. Nu är hon psykoanalytiker och engagerad samhällsmedborgare i Vermont. Då, när tyskarna invaderade Holland, var Marion van Binsbergen student vid universitetet i Amsterdam. Vad fick henne att engagera sig i illegala, underjordiska och farliga aktiviteter?

Varje dag på väg till skolan passerade hon ett litet judiskt barnhem. En dag 1942 bevittnade hon en händelse som gjorde henne stel av fasa.

Tyskarna förde ut barnen till en lastbil. Barnen rörde sig långsamt. De grät och var upprörda. Tyskarna tog tag i en arm eller ett ben, eller i håret och kastade upp dem på lastbilen. Jag satt på min cykel och betraktade detta. Jag kände mig hemma på gatan. Det var som om – som om någon hade utfört ett mord i rummet bredvid. Det är chockartat, du blir orörlig. Två kvinnor som kom från andra hållet av gatan försökte stoppa dem och de blev också uppslängda på lastbilen. Och jag satt på min cykel och betraktade vad som hände och gjorde ingenting. Jag var fullständigt överväldigad av ilska. Jag tror inte jag varit så arg någon gång tidigare i mitt liv.

Det var sista gången Marion ”gjorde ingen-ting”.

Hon gick inte med i något nätverk. Hon utförde arbetet på egen hand, fick hjälp av många, och bistod andra som behövde hjälp. Hon löste problemen allteftersom de uppstod. ”Det fanns alltid arbete att utföra.” Hon fanns till hands när det behövdes, samtidigt som hon gömde tre judiska barn och deras far. Dessa åtta ord - ”Jag gömde tre judiska barn och deras far,” fick stora konsekvenser i det dagliga livet. Hur kom detta sig? Hur klarade de sig? Vad innebar detta?

Vänner till familjen van Binsbergen, Miek och Piet Rutgers van der Loeff, frågade om Marion om hon kunde finna ett gömställe för deras vän Freddie Polak och hans tre barn, fyra och två år, samt en nyfödd baby. ”Jag kunde inte hitta någonstans där en man med tre små barn kunde vara. Så Miek ordnade en plats åt mig i ett tjänsterum hos sin svärmor.” Det var ett trevligt hus på 3 Patrijslaan, ”en liten väg som inte ledde någonstans”, nära byn Huizen. Mellan hösten 1942 och hösten 1943 ”åkte jag dit så ofta jag kunde på helgerna. När jag

slutade studera på socialarbetarlinjen i november 1943, flyttade jag in i huset och tog över.”

Det var mycket att göra: ta hand om barnen, tvätta, skaffa mat. Marion var den enda som kunde röra sig fritt, och då mat var allt svårare att få tag i, måste hon ge sig av allt längre bort. Faror lurade hela tiden. Miek och Piet hade förberett ett gömställe under golvtilljorna i händelse av räder. Det var stort nog att rymma ett skrivbord och Freddie som skrev på sin avhandling, arbetade där. ”Tyskarna var tvungna att komma via motorfordon. Vi räknade med att vi skulle höra ljudet av motorerna och ha tillräckligt lång tid att gömma oss innan tyskarna fann huset, öppnade grinden och räknade ut vilken av ingångarna som var huvudingången och vilket som var baddörren. Vi kunde gömma oss på trettio sekunder. Vi övade proceduren ofta.” En Anne Frank historia. Men med en helt annan utgång.

En natt kom tre tyskar och en holländsk polisman, som också tillhörde NSB (holländska nazister). Jag lyckades få ner alla i gömstället, men jag hade inte tid, eller tog mig inte tid att ge Erica, babyn, hennes sömnmedel. Det var vanligt att nazisterna kom tillbaka någon timme senare om de inte hittat den de sökte efter. Vi visste detta, men Erica började gråta, och jag lät barnen komma ut. Freddie var mitt i ett kapitel eller något liknande och beslutade sig för att stanna i gömstället.

Jag placerade Lex och Tom i deras sängar och la Erica i hennes barnsäng. Ungefär en halvtimme senare kom den holländske polismannen tillbaka. Jag hade inte låst dörren eller dolt gömstället. Jag kommer inte ihåg om han sa något, men jag förstod att om jag inte gjorde något skulle han definitivt hitta barnen ...

Han kom in. Jag stod mellan spisen och sängens huvudända. Över sängen fanns en bokhylla, och där bakom böckerna låg en pistol som Miek hade givit mig – jag hade inte tänkt på pistolen och jag minns inte om han hade visat mig hur man använde den. Men jag ryckte till mig pistolen och sköt polisen.

Jag vet inte om Lex hörde tumultet och oljudet och hämtade min vän Karel, eller om Karel hörde skottet, men han kom genast. (Karel bodde då i gårdshuset hos grannarna herr och fru de Wette.) Karel gick till byn, något som var mycket farligt efter mörk-läggningen, för att tala med bagaren. Han hade en hästkärra för att leverera bröd med. Innan Karel återvände hem, kom de två överens med den lokale begravningsentreprenören att han skulle placera polisens kropp i en kista tillsammans med en annan avliden person och begrava den nästa dag. Det var en stor familjebegravning. Jag fick aldrig veta om familjen hade något emot arrangemanget.

Jag önskar att det hade funnits en annan utväg. Men jag har tänkt på detta under femtio år. Jag kunde inte låta honom ta barnen, så jag sköt honom.

När kriget var slut, säger Marion, hade hon ”dödat, stulit, ljugit, allt”. Jag hade brutit mot alla tio Guds bud, utom möjligtvis det första”.

De flesta européer gjorde inte samma val som Marion van Binsbergen. Marion tror att många fler hade agerat om de bara hade vetat vad de skulle göra. Men många ställdes aldrig inför en direkt valsituation.

Men de som ställdes inför moraliska dilemman och valde att strunta i tidigare accepterade etiska principer och sociala band? Få har lämnat några redogörelser för sitt fega handlande, och ännu färre förlag är villiga att trycka och ge ut sådana berättelser. Martin Doerry's *Mitt sargade hjärta*, en samling brev till och från hans mormor Lilli Jahn, ger oss en inblick i hur vanliga människor agerade inför sådana val.

Ernst Jahn, en protestant som fascinerades av katolicismen, skiljdes från sin judiska hustru i oktober 1942. Han kände väl till deportationen av judarna: tre aktioner under de senaste tio månaderna hade resulterat i fulla tåg. Familjen Jahn hade fem barn, det minsta

föddes bara två år tidigare. Dr Jahns vän och förtrogne uppmanade honom att inte skilja sig, eftersom det skulle innebära stor fara för Lilli. Det finns inga bevis för att Gestapo eller någon annan hotade Ernst. Men Ernst hade förälskat sig i en yngre kollega. Havande, flyttade hon in till familjen Jahn, och Ernst och Lilli (som också var läkare) förlöste barnet. Från Lillis brev till sina vänner står det klart att Lilli inte vilja skilja sig. Hon stod emot under fem månader, men gav sedan efter. Hon arresterades i augusti och skickades till ett arbets- och uppfostringsläger i Breitenau och deporterades till Auschwitz i mars 1944. Lilli Jahn återvände inte från Auschwitz.

Varför skiljde sig Ernst från Lilli? Varför fortsatte hon att leva tillsammans med honom när han lät sin gravida älskarinna bo i deras familjehem? Varför gick hon med på att förlösa barnet? Att se Ernst som en man förblindad av passion, Lilli som en kuvad hustru, en svag kvinna som var tacksam för det lilla, är att ignorera den politiska kontext som omgav denna tragedi. Detta var Tyskland 1942, sent 1942. Miljoner gifta män har älskarinnor, ett antal av dem får barn med dessa kvinnor.

De skiljer sig inte nödvändigtvis från sina hustrur. Inte i fredstid; inte i krigstid; och definitivt inte när de vet att detta kan innebära en risk för deras hustrur.

Lilli hade i oktober 1942 inte några valmöjligheter, inte heller några tillgångar. Hennes far hade dött. Hennes mor och syster hade flytt till England, men den flyktvägen var sedan länge stängd. Många av hennes kusiner och judiska vänner hade redan deporterats. De flesta av hennes kristna vänner hade inte längre kontakt med henne. Vart kunde hon flytta med fem barn? Vem skulle ta hand om dem? Och vad skulle hon leva av? Hon hade tvingats lämna över alla sina tillgångar till sin man. Är det inte möjligt att hon uthärdade förnedringen för att kunna vara tillsammans med sina barn och värna om deras liv tillsammans? Hon var mor såväl som hustru, och hennes barn – då två, nio, tolv, tretton och femton – behövde henne lika mycket som hon behövde dem. Moderskapet triumferade över förnedringen. Kanske accepterade hon förödmjukelsen, men tyckte att skammen föll över Ernst och hans älskarinna. Kanske var Lilli i själva verket en av de starkaste kvinnorna i Tyskland.

Vi kommer aldrig att få veta varför Lilli handlade som hon gjorde. Hennes brev, skrivna från Immenhausen och Kassel, och senare från lägret i Breitenau, berättar ej om detta. De talar bara om hennes kärlek till barnen, om hennes oro för dem. Barnens brev till Lilli liknar hennes brev till dem. Brev för oss närmare Förintelsens avlägsna strand, men är oftast censurerade, och förklarar inte helt hur judar uppfattade nazisternas nät som slöts omkring dem och varför de valde att fatta de beslut de gjorde.

Dagböcker och memoarer skrivna efter kriget är kanske de viktigaste delarna som fyller gapet mellan nu och då, speciellt då de beskriver ett val man gjorde som kolliderar med ett val vi skulle göra idag. Adina Blady Szwajger, då tjugotvå år gammal, fullgjorde sina läkarstudier vid Warszawas universitet i oktober 1939, en månad efter den tyska invasionen. Hon började arbeta på barnsjuk-huset i gettot ungefär fem månader senare. När den stora aktionen genomfördes mellan juli till september 1942, då hundratusentals judar sändes till Treblinka, arbetade Dr Szwajger i sjukhuset på Stawki Street vid *Umschlagplatz*, dit sjukhuset hade flyttats. Våld och död genomsyrade gettot. Ingen trodde på tyskarnas löften om ”omflyttning” till jordbruksläger, men få kunde föreställa sig att ett massmord skulle ske. Adina Szwajger förstod att de sjuka barnen som hon vårdade inte skulle överleva det tyskarna planerade. Hon visste inte vad hon skulle göra.

Barnen frågade henne om hon skulle stanna hos dem till ”slutet”. Genom hennes memoarer, skrivna årtionden senare, vet vi vad som hände. ”Ja”, svarade hon ”jag skall vara hos er till slutet”. Hon sa orden, men visste inte vad det betydde. ”Just då, funderade jag inte över detta och jag hade ingen aning om vi skulle överleva eller ej. En hel dag låg framför mig.” Men när en sköterska nästa dag bad henne om hjälp att ge en dödlig dos morfin till sin mamma:

... förstod jag hur jag kunde hålla mitt löfte till barnen ... Jag frågade om hon hade mycket morfin – och hon sa att hon skulle ge mig det. Därför att hon visste vad jag ville göra ... Jag tog morfinet med mig till övervåningen. Dr Margolis var där och jag förklarade vad jag ville göra. Vi tog en sked och gick in till småbarnen. Och precis som jag tidigare gjort, under de två år jag vårdat barnen på sjukhuset, böjde jag mig ner över de små sängarna, och hällde medicinen i de små munnarna. Endast Dr Margolis var med mig i rummet. Där nere hördes skrik, eftersom Szaulis (de litauiska hjälptrupperna) och tyskar redan var där och förde bort de sjuka från avdelningarna till boskapsvagnarna. Därefter gick vi in till de större barnen och berättade för dem att medicinen skulle ta bort deras smärtor. De trodde oss och drack den föreskrivna mängden från glaset. Och sedan sa jag till dem att klä av sig och lägga sig och sova.

Bestörta över Dr Szwajgers beslutsamma agerande, ser vi konturerna av Förintelsen klarare och mer levande än tidigare. Hennes val just då under de förhållanden som rådde får oss att fundera över vad vi skulle göra idag, och gör att vi därigenom bättre förstår de val som var möjliga för henne; i den specifika historiska kontext hon befann sig i. Vi engageras av hennes berättelse, vi finns vid hennes sida; vi förstår det förfärliga dilemma hon står inför och varför hon bestämmer sig för att göra som hon gör. Om vi aldrig kan förstå varför Ernst skiljde sig från Lilli, eller varför Lilli stannade hos Ernst och hans älskarinna och barn tills han tvingade ut henne och deras fem barn, så förstår vi utan tvekan varför Adina gav döds-hjälp till de sjuka barnen mitt under den dödliga aktionen sommaren 1942 i Warszawas getto.

Jag kan inte avsluta denna föreläsning utan att påpeka det självklara, broar slås mellan två stränder. De som överlevt är fortfarande de viktigaste länkarna för att förmedla Förintelsen till vår tid. Deras vittnesmål är speciellt viktiga eftersom de var offer, och därför att förövarna och åskådarna har varit tysta. Överlevande från Förintelsen är vittnen olika alla andra; var och en är ett unikt vittne till händelser utan motstycke, och därför nästan ofattbara. Genom att berätta vad de har sett och varit med om för de Förintelsen över tiden till oss.

Förintelsens förflutenhet överförs till nutiden genom vittnesmålen. Den förs också vidare, i negerad form, genom förnekande. Förnekandet kan ta sig många olika uttryck. En hätsk form av förnekande av Förintelsen är mycket aktiv idag. Inspirerad av olika motiv har förnekarna (eller 'revisionisterna' som de föredrar att kalla sig) publicerat böcker och artiklar där de hävdar att inget statligt sanktionerat mord av judar ägde rum i Nazi Tyskland, och att dödstalen bland judarna – mycket lägre än sex miljoner – är en del av normal krigföring.

Idag när självmordsbombare för ett eget terrorkrig mot israeliska judar och när arabiska media sprider förnekande av Förintelsen, tar stora delar av Europas elit åter fram de gamla stereotypa bilderna som banade väg för Auschwitz för nästan åttio år sedan, Förintelsen får inte bli ett avslutat kapitel; den finns alltid med oss. Den utmaning vi har framför oss är att kämpa mot förintelseförnekarnas lögner och hålla fast vid den historia som de överlevande vittnar om. Framtida generationer, ännu längre från *Shoah* i tid, kommer inte att kunna förlita sig på minnen som förmedlas av de fortfarande levande vittnena till det största illdådet i den västerländska civilisationen. Och kunskapen om Förintelsen, liksom allt annat, måste läras. När minnet försvinner, måste forskning och studier finnas för att vidmakthålla broarna mellan då och nu och skapa nya förbindelser med det förflutna.

Det är inte en omöjlig uppgift. Minnet av franska revolutionen, till exempel, fortsätter att vara levande och aktuellt i den offentliga debatten i sekulära stater, liksom religiösa symboler på allmän plats. I början av detta föredrag, tog jag upp frågan om Förintelsen har betydelse för oss idag. Franska revolutionen har helt klart betydelse för oss: den sätter ramar för det folkliga och politiska samtalet och har format vårt tankemönster. Juryn överlägger fortfarande när det

gäller Förintelsen. Det återstår att se om Förintelsen kommer att inta samma plats i historien om några decennier som franska revolutionen, som vi studerar ingående och som utgör ett meningsfullt arv, eller om den får samma plats som de franska och indiska krigen, om vilka vi vet mycket lite och bryr oss ännu mindre om.

Professor Debórah Dwork är föreståndare för The Strassler Family Center for Holocaust and Genocide Studies vid Clark University, Worcester, Massachusetts. Hon har bland annat publicerat boken *Auschwitz, 1270 to the Present* (1996, m. Robert Jan van Pelt), *Children with A Star: Jewish Youth in Nazi Europe* (1991). Professor Dwork är en flitigt anlita föreläsare inom Holocaust Education och har bland annat byggt upp ett program för studier av Förintelsen vid olika Holocaust museer och lärarutbildningar runt om i USA.~
I februari 2005 höll professor Dwork den fjärde föreläsningen till Hugo Valentins minne vid Uppsala universitet.

Detta anförande höll Debórah Dwork vid en sammankomst anordnad av SKMA den 8 februari 2005

Översättning: Lena Jersenius

Dubbelt kristet budskap AV JESPER SVARTVIK

Sedan några år är den 27 januari vigd åt den trefaldiga uppgiften att högtidlighålla minnet av Förintelsens offer, att hedra de överlevande, och att sprida kunskap om det industrialiserade folkmordet under Tredje rikets terror dagar. När portarna till förintelseläget Auschwitz öppnades den 27 januari 1945 kunde omvärlden inte längre förneka vad som pågått dag efter dag, vecka efter vecka, månad efter månad. Alla goda krafter blev djupt förfärade över vad som skett, och en period av självrannsakan inleddes. Politiker frågade sig hur detta kunde beordras av demokratiskt valda personer, vetenskapssamhället började undersöka hur hela forskningsgrenar kunde förfalla till kvasivetenskaplig rasbiologi, och representanter för de kristna kyrkorna sökte ett svar på frågan hur Förintelsen kunde äga rum i Europa, den kontinent som mest av alla påverkats av den kristna teologin.

Dessa sanningssökande teologer upptäckte då det som deras judiska skriftlärd kolleger länge erfarit: det går en blodröd antijudisk tråd genom ett tvåtusen år långt tågvirke på den kristna farkosten. Det är förvisso sant att det var först när kristendomen hade förlorat det mesta av sin världsliga makt som det industriella folkmordet inleddes, men bränslet till dödens fabriker var delvis fabricerat av teologer.

När fascismens onda ansikte visade sig fick kyrkorna upp ögonen för en grundläggande problematik i den kristna traditionella teologin: kyrkans janusansikte. Under efterkrigstidens rannsakan upptäckte kyrkorna att de, likt den romerske gudomen Janus med sina två ansikten, gett uttryck för en dubbelhet: det ena ansiktet har talat fagert om kristen kärlek samtidigt som det andra har förkunnat judeförakt, ibland till och med judehat.

En liknande dubbelhet förekommer även när somliga kristna skall tolka bibeltexter. Det som är lätt att tolka, ta till sig och tillämpa uppfattas ofta som det genuint kristna i texterna. Men vad gör man då med de texter som man inte förstår, de avsnitt som inte känns lika

relevanta, de stycken som kanske inte är lika lätta att tillämpa?

Janusteologen konstaterar då snabbt att detta är en del av dåtida judiska tankar och formuleringar. Med andra ord, det man uppskattar i texterna är kristet; judiskt är det man har svårare att ta till sig. Problemet med denna tudelning är att judendomen övergår från att vara kristendomens historiska kontext till att bli dess teologiska kontrast.

Det behövs inte mycket för att denna janusteologi skall sprida och cementera fördomar om att allt man ifrågasätter och fördömer är judiskt. Det är janusteologins förtjänst att orden "farisé", "en riktig jude" och "judaiserande" är så negativt laddade för den stora allmänheten. Många kristna samfund brottas alltjämt med frågan om hur de teologiskt skall beskriva sitt förhållande till judendomen. Den inflytelserike teologen Karl Barth kallade denna frågeställning den enda sant ekumeniska frågan eftersom den är en angelägenhet för alla kristna.

Svenska kyrkans kyrkomöte antog hösten 2001 dokumentet Guds vägar som behandlar just kristendomens förhållande till judendomen. I denna text fastslås bl a att "Guds förbund med det judiska folket äger fortsatt giltighet".

Det viktiga är nu att tankarna i detta dokument tillämpas genom att man inte fortsätter att presentera judendomen på ett historiskt och teologiskt inkorrekt sätt: att reducera judendomen till förhistoria är faktiskt fel, att tolka den som kristendomens motsats är ett svårartat missförstånd.

För att motarbeta antisemitism behövs ett fortsatt och fördjupat internationellt samarbete, mer forskningsresurser, och nysatsningar på såväl utbildning av som fortbildning för nyckelgrupperna lärare, journalister, kulturarbetare och församlingsanställda. När Janus månad januari nu går mot sitt slut bör alla - särskilt de inom utbildnings- och fortbildningssektorerna - besinna sitt ansvar att motarbeta janusansiktet när det visar sig. Det förflutna kan inte göras ogjort, men vi kan idag välja att i framtiden bemöta den destruktiva kluvenheten.

Jesper Svartvik är docent i bibelvetenskap vid Lunds universitet och ordförande i Svenska Kommittén Mot Antisemitism

Artikeln har tidigare varit publicerad den 23 januari 2005 i Sydsvenska Dagbladet

Antisemitism på ledarsidor

AV ANDERS CARLBERG

Den israelisk-palestinska konflikten upptar ett enormt utrymme i massmedierna. Debatten handlar lika ofta om hur konflikten *skildras* som om vad som verkligen händer mellan parterna. Den pro-israeliska opinionen upplever att den sakliga rapporteringen i svenska medier ofta får stå tillbaka för ett nyhetsflöde som domineras av ett ideologistyrkt Israelkritiskt perspektiv. Israel framställs ensidigt negativt och bilden förstärks till och med hjälp av antijudiska schabloner.

Massmediegranskningens intresse för journalistikens eventuella fördomar i Mellanösternrapporteringen har dock varit begränsat. Sveriges Radios mediemagasin, långköraren Vår grundade mening, har endast berört ämnet i korta inslag. SVT: s Mediemagasinet ägnade för några år sedan visserligen ett helt program åt frågan, dock med något oväntad vinkling (1/11 2001). Programmet undersökte hur många av de journalister som rapporterar med Israel som bas som har "judisk bakgrund". Enligt redaktionen var antalet oproportionerligt högt och det leder till att konflikten behandlas "otydligt" i svenska medier.

Med tanke på att inslag som handlar om Mellanösternkonflikten utgör en stor andel av anmälningarna till Granskningsnämnden är det märkligt att frågan om mediernas under-

liggande värderingar i bevakningen av kon-flikten inte ägnats större uppmärksamhet. Därför läser man en D-uppsats från Institutionen för informationsvetenskap vid Uppsala Universitet med stort intresse. Författaren Kristian Lundman har i uppsatsen "Antisemitism på 2000-talets ledarsidor" undersökt förekomsten av antisemitiska värderingar på tidningarnas ledarsidor genom att studera ledarartiklar i Svenska Dagbladet respektive Aftonbladet från 1 januari, 2000 till april 2004.

Lundman har tagit fasta på forskningen om modern antisemitism, och konstaterar därför "att det endast är i kritiken mot staten Israel som det blivit legitimt att framföra antisemitiska åsikter". Lundman anser följaktligen att en studie av antisemitism i samtida dagspress måste utgå ifrån Mellanöstern som ämnesområde för artiklarna.

Under den aktuella perioden publicerades 103 ledarartiklar som behandlade konflikten. Lundman delar in dem i olika ämnen och utifrån gängse metoder inom medieforskning bedömer han om de tar ställning för eller emot Israel respektive Palestina eller om de är neutrala. Kristian Lundmans definition av en pro-israelisk ledare är att den tydligt ställer sig på Israels sida. Exempelvis fördöms palestinska självmordsbombare samtidigt som den israeliska arméns handlande rättfärdigas. I en pro-israelisk ledare pekas den palestinska sidan ut som ansvarig för konflikten. För pro-palestinska ledare gäller de motsatta kriterierna, enligt Lundman.

Av 38 pro-palestinska artiklar publicerades samtliga i Aftonbladet. Av 31 pro-israeliska artiklar publicerades 29 i Svenska Dagbladet och två i Aftonbladet. 34 artiklar ansågs vara neutrala, varav 20 i SvD.

Det egentliga målet med uppsatsen är att undersöka om det döljer sig antijudisk argumentation i dessa artiklar, som hävdas i författarens hypotes. Lundman gör en text-analys av 12 ledarartiklar där han prövar innehållet mot de negativa stereotyper som enligt etablerad forskning använts om juden i massmedierna.

I denna del av uppsatsen finner Kristian Lundman flera exempel på artiklar och text-avsnitt som använder sig av traditionella antijudiska schabloner; Israel/juden som en grym och hänsynslös motståndare, samt som bedragare och manipulator. Han pekar på att en del av schablonerna är återanvänt historiskt material som forskare som Lars M. Andersson och Lena Berggren tidigare undersökt i sin forskning om svensk historisk antisemitism.

Lundman tar också upp själva ensidigheten som ett problem i Aftonbladets ledarartiklar. Han pekar på den sammantagna effekten som uppstår, trots att varje enskild text kan framstå som relativt harmlös. "Det är när (Aftonbladet) konsekvent i artikel efter artikel endast kritiserar Israel som den tenderar att bli antisemitisk", slår han fast med stöd av ett liknande resonemang i EUMC-rapporten.

Lundman gör också en intressant iakttagelse rörande Svenska Dagbladets ledarsida. Han observerar att schabloner och stereotyper även kan drabba den andra parten i konflikten; palestinierna. Lundman menar att SvD "tänkligen ofta tenderar att framställa palestinierna som antisemiter". Han exemplifierar med texten "...gårdagen blev en blodig dag i Israel, när *den palestinska judeutrotningen* krävde ytterligare ett halvdussin civila...". Lundman anser också att SvD förstärker stereotypiseringen genom att tidningen ibland använder begreppen judarna och judarna som synonymt med Israel och israelerna.

Kristian Lundmans uppsats knyter an till tidigare studier kring svensk antisemitism och han hävdar att pressen ofta varit den viktigaste kanalen för att sprida antijudiska föreställningar. Hans slutsats är att "Aftonbladets ledarsida kan (...) ha bidragit till under-stödandet av den antisemitiska diskursen och därmed till en viss del bidragit till problema-tiken med ett ökat judehat i Europa".

Lundman konstaterar dock att ledarsidan enbart är en aspekt av svensk massmedia. De som är engagerade i debatten ser därför med intresse fram emot en fortsättning som behandlar nyhets- och kulturredaktioner i svensk mass-media.

Hela Kristian Lundmans uppsats ligger på nätet under följande adress: [

http://www.dis.uu.se/mkv/education/essays/Hela_uppsatser/2004/up2004_9.pdf]

http://www.dis.uu.se/mkv/education/essays/Hela_uppsatser/2004/up2004_9.pdf

Anders Carlberg är föreståndare för Göteborgs Judiska Församling. Artikeln har tidigare varit publicerad i Judisk Krönika 6/2004

När det politiska hatet blir legitimt

AV HENRIK BACHNER

Trodde ni att antirasism betydde avståndstag-ande från såväl rasism och främlingsfientlighet som judehat? Glöm det. Välkomna till det "progressiva hatets" era.

Att det inom olika opinioner funnits en selektiv antirasism är ingen nyhet. Vad vi nu bevittnar är dock en allt mer öppen sanktionering av vissa typer av fördomar.

Detta blir uppenbart när man läser de exalterade hyllningarna av tidskriften Mana. Denna publikation, som startades i slutet av 1990-talet av en grupp socialistiska svensk-iranier, beskriver sig själv som "världens bästa antirasistiska tidskrift". Självetiketteringen hade varit ganska ointressant om det inte vore så att den fick stöd av ett antal skribenter med anspråk på att uppfattas som demokrater.

Nu senast var det Karolina Ramqvist som i DN (4/12) anslöt sig till kören av beundrare. I "den antirasistiska kulturtidskriften Mana" hade hon hittat "en fristad från vithetens dumma tolknings-företräde". Manas antirasism, meddelade hon, förenades av en unik kombination av vetenskap-lighet och engagemang. Lika entusiastisk är Per Wirtén som vid flera tillfällen prisat Mana som en viktig "antirasistisk och radikal politisk röst" (Journalisten, 11-16/6 2003, Arenas webbsida augusti 2004).

Hur låter det då när Mana dissekerar och bekämpar hat och fördomar? Låt mig ge ett smakprov. I Mana nr 1, 2003 riktade chef-redaktören Babak Rahimi uppmärksamheten mot antisemitismen och Förintelsen. Utmärkt, kan tyckas. Det finns bara ett problem. Rahimi förfalskar innebörden av båda begreppen. Antisemitism påstås betyda judars hat mot araber och Förintelsen sägs beteckna en israelisk förbrytelse mot palestinier. Därtill oreras i gammal fin tradition om människor av "semitiskt ursprung".

Den antirasistiske redaktören skriver: "Än i våra dagar skördar antisemitismen offer. Förintelsen pågår fortfarande. Mitt framför våra ögon planeras och genomförs massmord av människor med semitiskt ursprung. Samma spel, med nya deltagare och nya åskådare. Nej. Det är inte den nazistiska förintelsen av judar jag pratar om, utan om den palestinska förintelsen".

Även förnekandet av Förintelsen ges en ny innebörd: "Genom att förneka Förintelsen och endast prata om judisk förintelse skymfar vi Förintelsens offer." Rahimi antyder att förståelsen av begreppet Förintelsen som folkmordet på Europas judar är sionistisk propaganda syftande till att möjliggöra "Förintelsen" av palestinierna: "Det absurda är att även standardversionen av Förintelsen - den sion-istiska versionen - används för att hålla Förintelsens hjul rullande."

Detta antirasistiska utbrott var inget undantag. Den antisemitiska hetsen vid FN:s rasism-konferens i Durban beskrivs i Mana som en berättigad kritik av "sionismen" och den judiska staten (nr 6-7 2001). Den tidigare tyske FDP-politikern Jürgen Möllemann, som tvingades lämna sitt parti på grund av judefientliga uttalanden, applåderas i Mana för just dessa utsagor (nr 3 2002). Andra antirasistiska artiklar bär rubriker som "Hata Israel" (nr 5-6 2003) eller

manar till förståelse för palestinsk självmords-terror (nr 2 2002).

I internationell forskning har sedan länge noterats att transformeringen av "juden" eller "sionisten" till nazist och folkmördare utgör ett centralt inslag i den samtida antisemitismen. Denna bild attraherar av flera skäl. En av orsakerna till att den ter sig så lockande är att den möjliggör för antisemitismen att presenteras och legitimeras just som sin motsats - som antirasism.

Att det är röster ur vänstern som mest ogenerat sjunger den "progressiva" judefientlighetens lov är inte helt förvånande. Werner Bergmann, professor vid Centrum för antisemitismforskning vid Berlins tekniska universitet, har pekat på en viktig förklaring: "Utmärkande för den "antirasistiska anti-semitismen" är dess rena samvete och en självbild som säger att antisemitismen är principiellt oförenlig med en vänsteråskådning."

Henrik Bachner är Fil dr. och medlem i Svenska Kommittén. Artikeln har tidigare varit publicerad i Svenska Dagbladet 24.12 2004

"Israels politik ingen ursäkt för antisemitism i Sverige"

AV JOHN GRADOWSKI

Nalin Peggul är kurdiska och troende muslim. Hon är klar och tydlig när hon berättar om sina upplevelser från den muslimska världen om hur vissa muslimska ungdomar slänger ur sig floskler om den "judiska världskonspirationen" och om hur "judarna styr pressen".

– Detta är inte sant, tänkte jag när jag hörde det. Men en elev bekräftade att precis så låter det i skolan.

– Jag hatar Ariel Sharon, han är en terrorist. Men varken Sharon eller israelernas behandling av palestinierna är en ursäkt för muslimsk antisemitism i Sverige. Blanda inte ihop antisemitismen i Sverige med konflikten i Mellanöstern.

Under hela sin uppväxt hörde inte Nalin Peggul någon säga något illa om judar. Det var först 1999 under en debatt i Rädda Barnens lokaler i Stockholm som hon mötte muslimska ungdomar som hävde ur sig det ena antisemitiska uttalandet efter det andra. Efter debatten fick Nalin Peggul skjuts av några av ungdomarna. I bilen fortsatte harangerna om hur "judarna styr världen".

– När jag tar tunnelbanan från Tensta, där jag bor, hör jag hur ungdomarna pratar om religion på ett sätt som jag aldrig hört förr. När jag har invändningar svarar de: "Men Nalin, du är så naiv och snäll. Våra imamer som vet hur det ligger till med världen säger att judarna styr allt."

När Nalin Peggul ger exempel på de fördomar hon får höra mot judar som grupp blir hon allt mer upprörd.

– En av ungdomarna utbrast "död åt judarna"! och då fick han en utskällning av mig som han aldrig kommer att glömma.

De ungdomar med så extrema åsikter som Nalin Peggul träffar är inte enbart födda i Mellanöstern. En del av dem är födda och uppvuxna i Sverige.

– En av dem har ursprung i ett europeiskt land, han är utbildad ingenjör och han säger att man bör förinta judar och homosexuella.

Nalin Peggul hävdar bestämt att fördomarna mot judar i de flesta fall inte kommer från ungdomarnas föräldrar. De framförs av kamrater och främst från en del imamer i moskéerna.

– Det är konflikten Israel/Palestina som ligger bakom antisemitismen bland unga muslimer. Imamerna använder USA:s stöd till Israel som exempel på att kristna och judar tillsammans motarbetar muslimer.

Det råder en väldig konflikt mellan muslimer som besöker moskén; mellan dem å ena sidan

som står för hat och dem å andra sidan som vill ha dialog, menar Nalin Peggul.

– Jag känner flera mullor som inte vill besöka någon av moskéerna i Stockholm för att budskapet där är så hatiskt. Dessutom talar en del imamer med dubbla tungor.

Svenska Dagbladets medarbetare Salam Karam beskriver (23/5 2004) hur Stockholmsmoskéns högste imam, Schejk Hassan Mousa, sprider dubbla budskap: ”Vad är det för fel på er, ni barnbarn till Muhammed? Hur länge tänker ni utstå denna förnedring av muslimer utan att handla? Amerikanska och brittiska soldater, barnbarn till Hitler, torterar muslimer i Irak. Minuter senare läses den svenska översättningen av talet upp av en tolk. På svenska fördöms den amerikanska tortyren av irakiska fångar, men samtidigt betonar översättaren att USA tidigare gjort goda insatser för muslimer, bland annat i Bosnien. Inga ord om att USA våldtar islam, är fiende till islam och vill ha muslimernas förnedring och underkastelse”.

– Det är vi muslimer som tjänar mest på om dessa fundamentalister stoppas. De flesta vuxna muslimer hatar de bokstavstroga. De har ju tvingats leva under fundamentalisternas förtryck och har flytt från dem till Sverige, säger Nalin Peggul.

Hur ska man då komma tillrätta med dessa problem? Vilken roll kan skolan spela?

I Göteborgs-Tidningen (GT, 22 okt 2003) beskrivs hur läraren Ingmar gick ut och varnade ”för det växande judehatet på skolorna i Göteborg. Det handlar främst om skolor i invandrartäta områden där många elever är muslimer från Mellanöstern. Han berättade om elever som ansåg att Hitler var god för att han dödade judar. /.../ Flera andra lärare som GT har pratat med bekräftar bilden av antisemitism som ett växande problem. Men ingen vill ställa upp med namn och bild. De är rädda för att bli hotade av elever”.

– Jag tycker att skolan missköter sig, säger Nalin Peggul. I en klass hörde jag elever säga ”Bomba alla judar” och läraren stod bara där och sade ingenting. Skolan måste låta eleverna träffa toleranta företrädare för olika religioner. Skolan bör inte heller tolerera att elever ger uttryck för hat mot andra religioner eller kulturer. Ofta vore det bra att markera allvaret genom att kontakta föräldrarna när sådant förekommer.

Hur ska man då bekämpa den muslimska antisemitismen? Den frågan är bara en del av ett större komplext problem. Enligt Nalin Peggul vore det bra om det fanns en imamutbildning i Sverige så att de imamer som verkar här får sina referenspunkter i det land de verkar i.

– Officiella representanter för samhället måste ha kontakt med företrädare för islam som är toleranta mot andra religioner och inte med dem som är hatiska. På det sättet visar man för muslimer i Sverige vilket slags islam som respekteras här. Vi måste också bli bättre på att ge legitimitet åt marginaliserade grupper och att nå rätt människor inom dessa grupper. Där har vi socialdemokrater ett stort ansvar. Jag måste se till att mina partikamrater inte gör några dumheter och legitimerar fel krafter.

John Gradowski är journalist och medlem i Svenska Kommittén mot Antisemitism. Artikeln har tidigare varit publicerad i Judisk Krönika 6/2004

”Israelkritiker” rekommenderar antijudisk bok

Evert Svensson – broderskapare och tidigare s-riksdagsman, samt författare till ”Vägen till Palestina” - rekommenderar på hemsidan www.socialistisktforum.se den grovt antisemitiska boken ”Blommor i Galiléen” av Israel Shamir (Alhambra förlag). Evert Svenssons rekommendation demonstrerar än en gång att antisemitiska teman förekommer på ett allt tydligare sätt i debatten om Israel och att toleransen för fördomarna ökar även i den politiska mittfåran.

Israel Shamir har under många år spridit anti-semitiska texter via Internet och i böcker.

Tidningen Expo (21/6, 2004), som granskat Shamir, skriver att hans texter används ”i olika sammanhang av såväl sansade kritiker av den israeliska regeringens politik som av nazistiska antisemitiska organisationer. Kritiken mot Shamirs texter har växt med åren sedan hans uttalanden alltmer övergått till traditionell antisemitisk propaganda. De essäer som publiceras på hans hemsida och i artiklar för en rad olika tidningar flörtar konstant med traditionella antisemitiska föreställningar om judars makt i världspolitiken och andra konspirationsteorier”.

Samarbetar med revisionister

Bland högerextremister är detta *gefundes Fressen*. Förra året blev Shamir inbjuden till den internationella revisionistkonferensen i Sacramento i USA, där nazister och förintelseförnekare från hela världen samlas. Shamirs antydningar att det bara var 330 000 som dog i Auschwitz mottas med tacksamhet i dessa kretsar. Han har också haft kontakt med en ständig gäst på konferensen, David Irving, ökad nazirevisionist. Enligt Expo tog Shamir 1998 kontakt med Irving ”för att sälja dokument som tillhört SS-chefen Heinrich Himmler. Irving tackade till slut nej till erbjudandet och publicerade korrespondensen med Shamir på nätet”. Shamir drar sig inte heller för att samarbeta med den rödbruna, ryska antisemitiska tidningen Zavtra och den amerikanske högerextrema tidningen Spotlight.

I Sverige har antisemiten och Förintelse-förnekaren Lars Adelskog, grundaren och chefredaktören för den numera nedlagda New Age-tidningen "Nexus Nya Tider", översatt Shamir till svenska. Lars Adelskogs bok "En tom säck kan inte stå" (2002) syftar till att vederlägga "myten om förintelsen i gaskamrarna i Auschwitz". Ingrid Bahari Ericsson har också översatt en text av Shamir. Hon driver tillsammans med Hesham Bahari förlaget Alhambra som givit ut Israel Shamirs bok "Blommor i Galiléen".

Shamir, vänstern och Palestina-grupperna

Shamir har länge sökt marknadsföra sig som israelisk dissident. Detta är dock en bluff. Men tanken på en judisk-israelisk antisemit har lockat många. Shamirs popularitet är stor även i vissa vänsterkretsar. Lasse Wilhelmsson, medlem av Judar för israelisk-palestinsk fred (JIPF), har låtit publicera antisionistiska texter på Shamirs hemsida. Som talare på Miljöpartiets internationella läger i augusti 2004 uppmanade Wilhelmsson deltagarna att läsa "Blommor i Galiléen". Se (

http://www.mp.se/default.asp?mainframe=templates/template_78.asp_Q_avdnr_E_12288_A_number_E_69356)

Gunnar Thorell, skribent i bland annat ETC, Stockholms Fria, Indymedia~med mera, skriver om Israel Shamir att "han är själv av judisk börd och insatt i vad som har hänt under olika skeden i Det Heliga Landet. I det sionistiska projektet gällde det plötsligt bara judarnas rätt. Då tolererades metoder som tsaranhängarna och nazisterna använde på judarna: 'sonderkommandon', inhägnande, mörd-ande, tortyr mot en obebäpnad befolkning" (se http://members01.chello.se/humanistgruppen/Artiklar%20GT/blommor_gallileen.htm).

I Norge har Shamir citerats i dagstidningen Klassekampen. Dock har röster inom den norska vänstern kritiserat Shamirs extremism. En debatt om detta blossade upp i samband med att Shamirs norska översättare, Hans Olov Brendberg, medlem i Röd Valallians, också anklagades för judehat. Enligt Expo ledde Brendbergs vurmande för amerikanska högerextremister och hans utfall mot judar till att han slutligen avsattes från sitt politiska uppdrag.

I Sverige har Palestinagrupperna samarbetat med Israel Shamir. Han har deltagit och talat i en demonstration som arrangerats av Palestina-grupperna. I tidningen Palestina Nu nr 2, 2004 salufördes dessutom Shamirs antisemitiska bok "Blommor i Galiléen".

Israel Shamir försvaras frenetiskt av Kristoffer Larsson på Palestinagruppernas hemsida (<http://www.palestinagrupperna.se/debattIsraelS.htm>) "Lobbyn har i årtionden bedrivit hårt

arbete för att tysta kritik mot den judiska apartheidstaten. Påhoppen mot Shamir är en del i detta försök att stämpla hela Palestinarörelsen som antisemitisk”.

Enligt Expo har Israel Shamir även ljugit om sin historia. Shamir själv påstår att han är frilansjournalist, bosatt i Jaffa. I själva verket heter han Jöran Jermas och är svensk medborgare sedan 1992. Redan 1984 var han bosatt i Sverige och utrustad med svenskt personnummer. Självpapperet Shamir att han vid den tiden bodde i Israel. Han föddes i Ryssland 1947 och emigrerade till Israel 1969. 2001 utvandrade han från Sverige, men enligt folkbokföringen är han fortfarande bosatt i Sverige. Han har konverterat till kristendomen. (Källor: Expo 21/6, 2004, www.palestinagrupperna.se och angivna webbsidor).

Bokförlaget Alhambra och den judiska världskonspirationen

När Expo ställde frågan om varför Alhambra gav ut Shamirs bok svarade förläggaren Hesham Bahari: “Alhambra är ett bokförlag och publicerar författare med olika åsikter, för att skapa debatt runt dessa frågor. Det betyder inte att Alhambra håller med vartenda ord som författarna skriver.” På frågan om Israel Shamirs antisemitism förklarade Bahari: “...detta gäller min egna åsikt, varken Alhambra eller Shamir, i frågan om vad antisemitism är: 95 procent av alla semiter är araber. Så den största antisemiten jag känner till bör vara Sharon.”

Efter ”Blommor i Galiléen” har bokförlaget Alhambra givit ut ytterligare en bok som propagerar en antisemitisk konspirationsteori. Det är ”CIA och 11 september – Den internationella terrorismen och säkerhetstjänsternas roll” av den tyske före detta SPD-politikern Andreas von Bülow. Bülow driver tesen att CIA ligger bakom attentatet mot World Trade Center. Men han påstår också att Israel – ”inte minst för att skyla över Israels brutala politik i de ockuperade områdena” – var inblandat. Terrordåd, till synes begångna av arabiska fanatiker, har i själva verket begåtts av Mossad, skriver Bülow. Men om Israel inte var inblandat så kände man åtminstone till attacken i förväg. Enligt Bülow hyrde israeliska konststuderande, i själva verket agenter för underrättelsetjänsten, rum i närheten av självmordsflygarna. Bülow vet också att fem israeler stod på ett tak och observerade attackerna på World Trade Center. För säkerhets skull tillägger Bülow att ”iakttagelserna ger hållpunkter, inga direkta bevis”. För att förklara varför medierna i väst inte berättar om denna gigantiska konspiration anknyter han – om än i indirekta ordalag – till ett annat populärt tema, judarnas makt över media: ”ämnet dryftas av kända skäl knappast i amerikanska och europeiska media utan i regel bara på nätet”.

Evert Svensson jublar igen

von Bülows bok har än så länge inte rönt någon större uppmärksamhet i Sverige. En entusiastisk läsare är dock Evert Svensson. På www.socialistisktforum.se rekommenderade han inte bara läsning av Israel Shamir, utan också von Bülows ”CIA och den 11 september”.

Judehat på DN: s familjesida

Följande ledare var införd i Upsala Nya Tidning (UNT) 25 februari 2005.

Georgiens regeringschef Zurab Zvjania avled i början av den här månaden i samband med en gasolycka i Tbilisi.

I den nekrolog som infördes på Dagens Nyheters familjesida den 12 februari talas det om Georgiens "judiske premiärminister". Det påpekas att "Rosornas revolution" i Georgien förra året "finansierades av den judiske miljardären George Soros" och i slutklämmen på den korta, osignerade nekrologen skrivs det:

"Zvjania övergav den förre presidenten Eduard Sjevvardnadze, men mycket av den korruption,

som han anklagade Sjevardnadze för, hade han själv varit en del av".

En sökning på Google ger bland annat en träff på Den Svenske Nationalsocialistens hemsida.

Där talas, med publiceringsdatum 4 februari, om "den judiske premiärministern" i Georgien. Där nämns att revolutionen i Georgien "finansierades av den judiske miljardären George Soros".

Och där skrivs att "Mycket av den korrupsion Zjvanija och Saakasjvilij anklagade Sjevardnadze hade han själv varit en del av".

Det är lätt att se att formuleringarna är identiska, bortsett från att DN till skillnad från Den Svenske Nationalsocialisten formulerat den sista på korrekt svenska.

NÅGRA FRÅGOR, som DN: s ansvarige utgivare borde besvara, tränger sig på. Hur ser Jan Wifstrand på det antisemitiska kodspråk som den lilla notisen är fylld av? Här luftas den urgamla antisemitiska stereotypen om de maktlystna judarna som med hjälp av sina rikedomar manipulerar politiska processer och korrumpierar samhällen.

Vad har det faktum att Zurab Zjvanija var jude över huvud taget för relevans när det gäller att sammanfatta hans politiska gärning?

Ingen utanför DN: s familjeredaktion kan naturligtvis med säkerhet uttala sig om vilka källor som användes. Men kan den påtagliga likheten i formuleringarna mellan den stora morgontidningen och den nazistiska hemsidan verkligen bara vara en slump?

Några dagar senare, 28 februari, svarade Kerstin Vinterhed, chef för DN: s familjeredaktion, i UNT.

BREV TILL LEDARSIDAN. Jag beklagar om någon formulering i nekrologen om Georgiens premiärminister Zurab Zjvania under utländska dödsfall på Dagens Nyheters familjesida 12/2 kunde tolkas som antisemitism. Det var naturligtvis helt oavsiktligt. Lördagen därpå, 19/2, förde vi in en dödsruna av DN: s tidigare Moskvakorrespondent Disa Håstad som gav en korrekt och mera uttömmande bild av Zjvania.

UNT: s svar

Tre antisemitiska kodord i en kort nekrolog om Georgiens premiärminister på Dagens Nyheters familjesida. Men Kerstin Vinterhed sträcker sig inte längre än till ett beklagande av "om" någon formulering i nekrologen "kunde tolkas som antisemitism". Och hon har, uppseendeväckande nog, ingen kommentar till den förbluffande överensstämmelsen mellan formuleringarna på DN: s familjesida och Den svenske nationalsocialistens hemsida.

Frågorna till DN: s ansvarige utgivare kvarstår.

Hur ser Jan Wifstrand på det antisemitiska kodspråk den lilla notisen innehåller?

Vad har det faktum att Zurab Zjvania var jude över huvud taget för relevans när det gäller att sammanfatta hans politiska gärning?

Kan den påtagliga likheten i formuleringarna mellan den stora morgontidningen och den nazistiska hemsidan verkligen bara vara en slump?

Under rubriken "Artikel på nazistisk sajt blev dödsruna i Dagens Nyheter", Journalisten, 7 mars, skriver Kajsa Heinemann:

"Disa Håstad är en av dem på DN som reagerat starkast. Hon berättar att hon ringde upp Kerstin Vinterhed för att få svar.

~~~ Jag frågade vad i hela helvete är det som står på din familjesida? Sedan bad hon mig att skriva en ny nekrolog. Vilket jag gjorde.

~~~Även om notisen var "hårresande och inte hör hemma på Dagens Nyheter" tror Håstad inte att det handlar om antisemitism, utan om slarv. När hon sedan får höra att notisen har samma formuleringar som publicerats på DSNs hemsida, blir hon väldigt förvånad.

~~~ Det är alldeles bedrövligt att den kom in. Jag tycker att det är förskräckligt.

Kerstin Vinterhed säger till Journalisten att det var hon själv som skrev nekrologen. Källan var en sajt över nyligen avlidna. På sajten står tydligt att notisen hämtats från den Den Svenske Nationalsocialisten, men detta uppmärksammade inte Kerstin Vinterhed.

~~~~ Det var ett olycksfall i arbetet. För mig är ordet judisk inte ett negativt laddat ord. Tvärtom. Jag tycker att det är beklagligt om det tolkats så. Efter ett samtal från Disa Håstad gjorde jag vad jag kunde, jag kontaktade nyhetsredaktören och konsulterade flera andra i chefsställning. Men ingen ansåg att notisen be-hövdes korrigeras. ~Kerstin Vinterhed beskriver diskussionen som "en storm i ett vattenglas".

~~~~ Jag såg inget upprörande. Men jag förstår nu att det hela är högst beklagligt.

### **Svenska Kommittén Mot Antisemitisms, SKMA, ordförande Sverker Oredsson skickade följande brev till DN: s chefredaktör Jan Wifstrand.**

Den 12 februari var en nekrolog införd i DN över Georgiens regeringschef Zurab Zjvania. Den överensstämde i mycket med vad som stod på Den Svenske Nationalsocialistens hemsida från den 4 februari. I båda fallen talas om Georgiens judiske premiärminister, om en revolution finansierad av den judiska miljard-ären George Soros och om att Zjvania anklagat Sjevardnadze för en korruption som han själv var del av.

Bortsett från de stora överensstämmelserna mellan nekrologerna i Dagens Nyheter och Den Svenske Nationalsocialisten hör det till högerextremistiskt språkbruk att poängtera det judiska, där det är ovidkommande.

Upsala Nya Tidning har observerat nekrologen i DN, och Kerstin Vinterhed har gett ett undanludande svar. I Svenska Kommittén mot Antisemitism tycker vi att det är angeläget att också Du som utgivare och chefredaktör ger en kommentar till nekrologen i DN.

### **SKMA har inte fått något svar från Jan Wifstrand .**

### **Den 12 mars, en månad efter att dödsrunan publicerades, skriver Jan Wifstrand i DN under rubriken "Dagens Nyheter ber om ursäkt".**

"Det är korrekt att några av uppgifterna ursprungligen kommer från en hemsida på internet med antisemitisk inriktning, som andra hemsidor länkat vidare till. Bakgrunden är ett rent handhavandefel, ett misstag som familjeredaktören bett om ursäkt för till alla som reagerat. De rader som alltså inte borde ha publicerats i DN har sluppit igenom endast på grund av otillräcklig källkontroll i en tidspressad arbetssituation. Det handlar självklart inte om någon form av avsikt att ge utrymme för antisemitiska intressen. DN beklagar det inträffade och ber dem som eventuellt tagit anstöt om ursäkt".

### **Leo Lagercrantz skriver 17 mars i Expressen under rubriken "DN: s ursäkter duger inte":**

"Problemet är vad som har stått i tidningen. Att den georgiske premiärministern i Sveriges största morgontidning porträtterades i första hand som en korrupt "jude", stöttad av en "judisk" miljardär och att DN: s ansvarige utgivare uppenbarligen själv inte ser några problem med detta.

Det borde han göra. Nekrologens utformning är ett typexempel på en antisemitisk tradition där det gäller att kartlägga "den judiska konspirationen" med namn. Det är ingen slump att just nazistsajten skrev så.

Är det en slump att familjeredaktören skrev så? Jag tror inte det. Kerstin Vinterhed bedyrar visserligen att hon menar väl när hon ger den, enligt henne och Den Svenske Nationalsocialisten, korrupte, georgiske premiärminister epitetet "jude". Men hon har tidigare visat prov på total oförmåga att se antisemitism. Det grövsta exemplet var en stor intervju med tecknaren Lars Hillersberg (DN 010512), känd för sina antisemitiska teckningar och inspirerad av nazityska Der Stürmer, där hon gör exakt vad Ordfronts förre redaktionschef

Björn Eklund gjorde med Diana Johnstone; en aningslöst okritisk intervju med en djupt problematisk person.

I intervjun försvarar hon dessutom Ahmed Ramis tidiga gärning. Hon skriver: "På sextio-sjuttioalet var hans radioprogram praktiskt taget det enda forum i Sverige där man kunde föra fram en alternativ syn på Israel-Palestinakonflikten. Det ansåg inte bara Lars Hillersberg utan även till exempel Anna Lindh, Jan Myrdal, Per Gahrton, Jan Guillou och syster Marianne."

Det konstiga i kråksången är att Radio Islam inte startade förrän på 80-talet. 1990 dömdes Ahmed Rami till fängelse i sex månader för hets mot folkgrupp vid Stockholms tingsrätt. Senare dömdes han till böter för samma brott i Frankrike.

Med en sådan syn på öppen antisemitism är det kanske inte så konstigt att Vinterhed inte förstår att hon har surfat in på Den Svenske Nationalsocialistens hemsida. Men DN: s ansvarige utgivare borde reagera med ryggmärgen när han ser dessa rader i sin egen tidning".

---

## Ny avhandling om flyktingkvoter

I sin avhandling *Hechaluz - en rörelse i tid och rum* (Växjö Universitet) undersöker Malin Thor en av de få flyktingkvoter - chaluz-kvoten – som etablerades i Sverige under 1930-talet. *Hechaluz* såg som sin uppgift att förbereda sina medlemmar, som kunde vara mellan 17 och 35 år gamla, inför återtåget och återskapandet av det judiska hemlandet, *Eretz Israel*. Denna förberedelse kallades *hachschara* och innebar att medlemmarna lärde sig olika hantverks- och lantbruksarbeten, men i projektet ingick även att skapa en ny judisk människa, en människa som genomsyrades av hebreiska, kollektivistiska och socialistiska värderingar och som levde ett liv som i möjligaste mån motsvarade det kommande livet i hemlandet, *Eretz Israel*. Kvoten innebar att tysk-judiska ungdomar, som var medlemmar i Hechaluz Deutscher Landesverband, fick tillstånd att resa in i Sverige som transmigranter för att utbildas inom lantarbete under 18 månader för att sedan fortsätta till Palestina. Undersökningen, som är den första systematiska studien av chaluz-kvoten och Hechaluz verksamhet i Sverige 1933 - 1943, belyser bland annat hur, varför och av vilka Hechaluz i Sverige etablerades, organiserades och utvecklades under åren 1933 - 1943 samt hur Hechaluz togs emot i det svenska samhället. Den mosaiska församlingens i Stockholm agerande gentemot Hechaluz var dubbelbottnat. Å ena sidan var flera personer inom församlingsledningen skeptiska till sionismen och även rädda för att en judisk invandring till Sverige skulle frammana en aggressiv anti-semitism även i Sverige. Å andra sidan hjälpte den mosaiska församlingen kontinuerligt Emil Glück att förhandla med Socialstyrelsen för att höja chaluz-kvoten samt finansierade en del av Hechaluz verksamhet. Efter Kristallnatten 1938 höjdes chaluz-kvoten slutgiltigt till 300 personer. Inom ramen för kvoten beviljades en ny person inresa till Sverige för varje chaluz som lämnade landet. Avhandlingen belyser således inte bara den svenska flyktingpolitiken under 1930-talet och den mosaiska församlingens i Stockholm attityd och agerande gentemot de judiska flyktingarna utan även Hechaluz och den sionistiska rörelsens betydelse för att rädda unga judar ut ur det Naziöckerade Europa i relation till den israeliska statsbildningsprocessen.